

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
INNOVATSION
RIVOJLANISH VAZIRLIGI

BOSHLANG'ICH TA'LIM SIFAT VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH: STRATEGIYA, INNOVATSIYA VA ILG'OR TAJRIBALAR

xalqaro ilmiy-amaliy anjumani

MATERIALLARI

20 сентябрь 2021 йил

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

**“BOSHLANG'ICH TA'LIM SIFAT VA
SAMARADORLIGINI OSHIRISH: STRATEGIYA,
INNOVATSIYA VA ILG'OR TAJRIBALAR”
MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIV-AMALIV ANJUMANI
MATERIALLARI**

**«ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА И ОПТИМИЗАЦИЯ
ЭФФЕКТИВНОСТИ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ:
СТРАТЕГИЯ ИННОВАЦИИ И ПЕРЕДОВЫЕ ОПЫТЫ
ОБУЧЕНИЯ»
МАТЕРИАЛЫ
МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ**

**“IMPROVING THE QUALITY AND EFFECTIVENESS OF
PRIMARY EDUCATION: STRATEGY, INNOVATION
AND BEST PRACTICES”
INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE**

20 sentyabr 2021yil

Buxoro

bajarishga subyektlarni motivlashtirish yo'nalish vujudga keladi. Shaxs faoliyat yondashuvida shaxsning va faoliyatning komponentlari bir-biri bilan chambarchas bog'liq holda o'rganiladi, chunki bu yondashuv asosida tashkil etiladigan pedagogik jarayonlarda talablar-subyekt sifatida faoliyat ko'rsatadi va o'z navbatida, talaba shaxsning subyekt sifatida rivojlanishi uning faolligi, mustaqil, erkin, tanqidiy, tahliliy va samarali fikrlashining rivojlanishi orqali aniqlanadi.

Demak, ta'lim har bir tehsil oluvchining qiziqishi va bilish qobiliyatining o'quv faoliyatini tashkil etish jarayonida namoyon qilish imkoniyatini yarata olish zarur, bu holat esa tehsil oluvchining shaxs sifatida rivojlanishini va o'z-o'zini rivojlantirishini ta'minlaydi. Ta'limiy islohotlarning asosiy maqsadi esa "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"da ta'kidlanganidek, inson uchun har tomonlama uyg'un kamol topishi va farovonligi, shaxs manfaatlarini ro'yobga chiqarishning sharoitini va ta'sirchan mexanizmini yaratish, eskirgan tafakkur va ijtimoiy xulq-atvorning andozalarini o'zgartirishdan iboratdir. [3, 24 b], Ta'lim jarayonini samarali tashkil etishda integratsion texnologiyalardan foydalanishnushbu maqsadni amalga oshirishga yo'naltirilgan hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Azizxo'jayeva N. N. "Pedagogik texnologiya va pedagogic mahorat"-Toshkent.: 2003-17b.
2. Yo'ldoshev J, Usmonov S. Pedagogic texnologiya asoslari. –Toshkent,: O'qituvchi, 2004, 46 b.

BOSHLANG'ICH SINIF ONA TILI DARSLARINI INTEGRATSIYALASHDA O'QITUVCHI FAOLIYATINI LOYIHALASH

DOI: 10.53885/edinres.2021.44.18.138

Husenova Aziza Sharipovna
Buxoro davlat universiteti tayanch doktranti

Annotatsiya. O'quvchini ta'lim jarayoni subyekt funksiyasida ishtirok ettirish, til ta'limining amaliy yo'nalishini kuchaytirish, ta'limga interfaol usullarni olib kirish ona tili ta'limi mazmunini o'quv topshiriqlari, muammolari, testlar tizimi shakliga keltirish, ona tilidan o'zlashtiriladigan obyektlarni nutq tovushi, so'z, turli sintaktik qurilmalarni faol fikrlash vositasiga aylantirish orqali ona tili ta'limining ijodiy yo'nalishini kuchaytirish mumkin.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich ta'lim, ona tili, o'qituvchilar, ona tili metodikasi, o'quv, nutq, darslik.

Аннотация. Вовлечение учащихся в функцию предмета учебного процесса, усиление практической направленности языкового обучения, внедрение интерактивных методов в обучение Творческое направление обучения родному языку можно усилить, превратив изучаемые предметы в звуки речи, слова, различные синтаксические приемы как средства активного мышления.

Ключевые слова: начальное образование, родной язык, учителя, методика родного языка, обучение, речь, учебник.

Annotation. Involvement of students in the function of the subject of the educational process, strengthening the practical direction of language education, the introduction of interactive methods in education, the content of mother tongue education in the form of learning tasks, problems, tests The creative direction of mother tongue education can be strengthened by turning the objects to be studied into speech sounds, words, various syntactic devices as a means of active thinking.

Keywords: Primary education, mother tongue, teachers, mother tongue methodology, teaching, speech, textbook.

Boshlang'ich ta'lim uzluksiz ta'lim tizimining mustaqil, shu bilan birga, o'ta murakkab tarkibiy qismidir. Avvalo, boshlang'ich ta'lim uzluksiz ta'limning dastlabki bo'g'inidir. U o'ziga yarasha dastur, darslik, o'quv qo'llanmalariga ega. Boshlang'ich sinflarda alohida tayyorgarlikdan o'tgan o'qituvchilar ishlaydi. Boshlang'ich ta'lim muammolarini tahlil va tadqiq ishlari bilan mutaxassis olimlar shug'ullanadi. Shuningdek, boshlang'ich ta'lim ma'lum o'quv yillaridan tashkil topadi. Bular boshlang'ich ta'limning mustaqil bo'g'in ekanligidan dalolat beradi. Qolaversa, boshlang'ich ta'lim uzluksiz ta'lim tizimining murakkab bo'g'ini

hisoblanadi. Bola o'qish, yozish, hisoblash texnikasini ilk bor boshlang'ich sinfda egallaydi. U to'rt o'quv yili mobaynida hozirgi zamon fani, ishlab chiqarish texnologiyasining umumiy asoslarini o'zlashtiradi va fikrlashni o'rganadi. Bolalar boshlang'ich sinflarda o'qitilish orqali ta'lim jarayonida faol ishtirok etish yo'llari, vositalarini egallaydi. Ular mustaqil fikrlash, hayotda o'z o'rnini egallash sirlaridan voqif bo'ladi, 5-9-sinflarda ona tili o'quv predmetining to'liq kursini o'zlashtirishga tayyorgarlik ko'rishadi. Bular boshlang'ich ta'limning o'ta murakkab ekanligi bilan izohlanadi.

Yuqoridagilardan ayon bo'ladiki, umuman maktablarni, bizning sharoitda boshlang'ich sinflarni isloh qilishning ikkinchi sifat bosqichida boshlang'ich ta'lim mohiyatini o'rganishni davom ettirish, boshlang'ich sinf o'quvchilarining real o'quv imkoniyatlarini pedagogik va metodik jihatdan atroflicha o'rganish, boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlash tizimini takomillashtirish, bolalarda mustaqil fikrlash layoqatlarini tarbiyalash, bolaga o'z fikrlarini ona tilida ravon, tushunarli bayon qilish vositalari, usullarini tadqiq qilish kabilar ona tili metodikasi sohasida ham eng zaruriy va dolzarb masalalar sanaladi. Ana shularni inobatga olib, boshlang'ich sinf ona tili darsliklari, shuningdek, ularning ona tili metodikasi uchun ahamiyati, va ta'limni ijodiy tashkil etish masalalarini uzviy aloqadorligini muhokama qilamiz.

Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitishning hozirgi metodikasi va unga oid pedagogik amaliyot bolalar xotirasiga mo'ljallanganligi hech kimga sir emas. O'quvchi o'rganilgan ta'rif, qoida, aniqliklarni yodlab olib, ularni misollar bilan tushuntira olsa, ta'limdan ko'zlangan maqsad amalga oshdi deb o'ylashadi. Xotiraga mo'ljallangan an'anaviy ta'lim tizimi o'quvchining ongi, tafakkuri, uning ichki olami-qiziqishi, emotsiya, motivlariga yetarli ta'sir qila olmaydi. Natijada bolaning faolligi, mustaqilligi, tashabbuskorligi, binobarin, ijodkorligiga yetarli e'tibor qilinmaydi. O'quvchining an'anaviy ta'lim sharoitidagi maqomibolaning ta'lim jarayoni obyektiga ekanligi to'g'risidagi qarashlar o'qituvchini ham, o'quvchini ham qabul qilingan qoidalar-rigorizmlar chegarasidan chiqarib tashlab iskanjada saqlab turadi.

O'quvchini ta'lim jarayoni subyektiga funksiyasida ishtirok ettirish, til ta'limining amaliy yo'nalishini kuchaytirish, ta'limga interfaol usullarni olib kirish ona tili ta'limi mazmunini o'quv topshiriqlari, muammolari, testlar tizimi shakliga keltirish, ona tilidan o'zlashtiriladigan obyektlarni-nutq tovushi, so'z, turli sintaktik qurilmalarni faol fikrlash vositasiga aylantirish orqali ona tili ta'limining ijodiy yo'nalishini kuchaytirish mumkin. Ona tili ta'limining ijodiy yo'nalishini amalga oshirishda ta'lim standartlari o'lchov vazifasini bajaradi.

Boshlang'ich sinflarda ona tili sohasida ta'lim mazmuni quyidagilarni o'z ichiga oladi:

-nutq tovushlari: unli va undosh, jarangli va jarangsiz tovushlar;

-bo'g'in: urg'uli va urg'usiz bo'g'inlar, ochiq va yopiq bo'g'inlar, aytilgan yoki berilgan so'zlarni fonetik tahlil qilish;

-so'z: so'z ma'nolari, ma'nodosh so'zlar, qarama-qarshi ma'noli so'zlar;

-o'zakdosh so'z, o'zak, negiz, qo'shimcha, old qo'shimcha, so'z turkumlari tahlili, so'z yasovchi qo'shimchalar, predmet nomi qo'shimchasi,

predmetning rang-tusini bildirgan so'zlar, predmetning miqdori va son-sanog'ini bildirgan so'zlar, ish-harakatni ifodalovchi so'zlar;

-ko'makchi va bog'lovchilar;

-gap: darak ma'nosini ifodalovchi gaplar, so'roq ma'nosini ifodalovchi gaplar, his-hayajon ifodalovchi gaplar;

-tinish belgilari: nuqta, so'roq, undov, vergul;

-matn; matnning tuzilishi, mavzu, asosiy fikr, sarlavha, reja, so'zboshi, taqqoslash, dialog, monolog, bayon, insho, og'zaki va yozma ijodiyot, xat, xabar, tabriknoma.

Demak boshlang'ich sinflarda ona tili ta'limini ijodiy tashkil etish noijodiy ta'limdan qator belgilariga ko'ra farq qiladi. Bular

-ona tili ta'limining o'quvchilar tafakkuriga mo'ljallanganligi,

-ta'limda o'quvchi maqomining o'zgartirilganligi, uni ta'limning faol subyektiga aylanganligi,

-ta'limning nutqdan tilga qarab borish tamoyili asosida o'tkazilishi,

-ona tili ta'limining dalil-bilim-amaliyot qolipida tashkil etilishi,

-o'qish-o'rganishning shaxsiy ahamiyat kasb etganligi,

-har bir axborotning bola uchun shaxsiy qimmatga egaligidir.

O'quvchini ta'limjarayonining faol subyektiga aylantirish, til ta'limining amaliy yo'nalishini kuchaytirish, ona tili ta'limi mazmunini o'quv topshiriqlari, muammolari, testlari shakliga keltirish, o'quvchining ongi, tafakkuri, qiziqishi, emotsiya va motivlariga ta'sir qiladigan interfaol usullardan foydalanish kabi qator talablar mavjud..

Boshlang'ich sinflarda ona tili mazmuni:

-nutq va tilga oid ixcham bilimlarni o'zlashtirish,

-nutq malakalarini shakllantirish,

-ijodiy faoliyat tajribasini taraqqiy ettirish,

-tilga va til vositasida xalqqa, Vatanga munosabatni tarbiyalash yo'nalishida tashkil etiladi. Bu yo'nalishlarning har biri o'quvchilarda ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish vositalari va imkoniyatlariga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

Ziyadova T.U. Ona tili ta'limi jarayonida o'quvchilarning so'z boyligini oshirish. Ped. fanl. nom. ilm. daraj. olish uchun yozilgan diss. –T.: 1995. -161b.

Ikromova R. va boshqalar. Ona tili. 4-sinf uchun darslik. –T.: O'qituvchi, 2002. -224b.

Yo'ldoshev J.G'. Xorijda ta'lim. –T.: Sharq, 1995. -92b.

Karimova V.M., Sunnatova R.I., Tojiboeva R.N. Mustaqil fikrlash. –T.: Sharq, 2000. -110b.

BARKAMOL AVLODNI TARBIYALASHDA MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARINING SAMARALI FAOLIYATI

DOI: 10.53885/edinres.2021.25.69.139

Mamatmuminova Muhabbat G'afforovna, TerDU Pedagogika instituti

Annotatsiya. Maqolada barkamol avlodni tarbiyalashda maktabgacha ta'lim muassasalarining roli, samarali faoliyati haqida fikr yuritilgan.

Таълим соҳасида узвийлик деган тушунчани кўп учратамиз. Ҳар жабҳада шу узвийликни таъминлаб боришга ҳаракат қиламиз. Мутахассисларнинг тадқиқотларига кўра, инсон бутун умри давомида оладиган барча маълумотнинг 70 фоизини беш ёшгача бўлган муддатда қабул қилади. Илк ҳаётий тасаввурлар, инсон тафаккурида пойдевор бўлувчи тушунчалар бола онгига айнан шу пайт оралиғида сингади. Демак, ўғил-қизларимизни соғлом ва баркамол этиб тарбиялаш, уларнинг келажақда бахтли бўлишида нафақат оила, шу билан бирга, мактабгача таълим муассасалари ҳам муҳим ўрин эгаллайди.

Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг 2016 йил 29 декабрдаги “2017 — 2021 йилларда мактабгача таълим тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори мурғак қалб эгаларининг эртанининг муносиб давомчилари бўлиб камолга етишида алоҳида аҳамият касб этиши, шубҳасиз.

Мазкур қарор мактабгача таълим тизими моддий-техника базасини мустаҳкамлаш, уларни малакали педагог кадрлар билан таъминлаш, болаларни мактаб таълимига тайёрлаш даражасини тубдан яхшилаш, таълим-тарбия жараёнига замонавий дастурлар ва технологияларни татбиқ этиш, фарзандларимизни ҳар томонлама интеллектуал, ахлоқий, эстетик ва жисмоний ривожлантириш учун шарт-шароитлар яратиш каби долзарб масалаларни ҳал қилишда муҳим дастуриламалдир. Бинобарин, ҳужжатга мувофиқ, мактабгача таълим тизими янада такомиллаштирилиб, янги муассасалар қурилади, мавжудлари реконструкция қилинади ҳамда мукамал таъмирланади. Болаларни мактаб таълимига тайёрлаш бўйича ташкил қилинадиган қисқа муддатли гуруҳларда ўғил-қизларнинг керакли билимларни эгаллашига алоҳида эътибор қаратилади.

Шунингдек, қарорда 2200 та мактабгача таълим муассасасининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш белгиланган. Жумладан, қишлоқ жойларда янги мактабгача таълим муассасаларини қуриш, уларни замонавий талабларга жавоб берадиган жиҳозлар, ўқув-методик қўлланмалар ва мультимедиа воситалари билан таъминлаш назарда тутилган.

Ушбу ҳужжат доирасида амалга оширилаётган ишларни ён-атрофимизда ҳам кўп учратяпмиз. Болажонлар учун яратилган шарт-шароитлар тубдан яхшиланишининг гувоҳи бўляпмиз.

Болажонларга таълим-тарбиянинг дастлабки тушунчалари малакали педагоглар томонидан пухта ўргатиляпти.

Президентимизнинг юкорида номи тилга олинган қарори асосида боғчада қисқа муддатли гуруҳлар фаолияти ташкил этилгани бежизга эмас. Улар бу ерда умумтаълим мактабларига чиққунларигача қисқа муддатда самарали усулда ўз билимларини бойитадилар.

Юртимизнинг барча ҳудудларида мактабгача таълим муассасаларида ўғил-қизларга кўрсатилаётган чексиз ғамхўрлик келажақда, албатта, ўз мевасини беради. Зеро, шундай меҳр оғушида камолга етаётган ёшлар Ватан равнақига муносиб ҳисса қўшади деган мақсадларимиз мужассам.

Bolalar bog'chasi va maktab faoliyatini birlashtirishning asosiy maqsadi - bolada yaxshi tuyg'ularni, chuqur ongni va sog'lom tanani rivojlantirish. Ammo boshlang'ich maktab uchun o'ziga xos ustuvor yo'nalish bolalarning bilim olish ko'nikmalarini shakllantirish, ta'lim bola uchun ne'matga aylanadigan sharoitlarni yaratish, o'zini ifoda etishning asosiy shakli hisoblanadi; maktabgacha ta'lim uchun - bolaning maktabga oson, tabiiy o'tishini ta'minlaydigan shaxsiy fazilatlar va xususiyatlar to'plamining erta rivojlanishi.

o'quv muassasalari maktabgacha va maktab bolalarini o'qitish va tarbiyalash uchun maqbul sharoitlarni yaratish maqsadida tashkil etilgan. o'quv jarayonini tashkil etish va mazmunini uzluksizligini ta'minlash.

135. Rajabova N.	Boshlang'ich sinfda o'quvchilarda ijodiy faoliyatni shakllantirish yo'llari	273
136. Boymurodova G.T.	O'qituvchining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish masalalari	276
137. Ro'ziyev F.J. Boymurodova G.T.	Ta'lim jarayonini takomillashtirishning didaktik imkoniyatlari	277
138. Lukmonova S. G.	Boshlang'ich sinflarda raqamli ta'lim resurslaridan foydalanish imkoniyatlari	279
139. Temirov F.U.	Sadriddin Ayniy – yosh avlodning ta'lim-tarbiyasi to'g'risidagi fikrlari	281
140. Saidova N.	G'azal tahlilining o'ziga xos xususiyatlari	283
141. Xalilova F.M. Zoirova M.N.	Zamonaviy pedagogika texnologiyalaridan foydalanishning ahamiyati	284
142. Husenova A. Sh.	Boshlang'ich sinf ona tili darslarini integratsiyalashda o'qituvchi faoliyatini loyihalash	285
143. Mamatmuminova M. G'.	Barkamol avlodni tarbiyalashda maktabgacha ta'lim muassasalarining samarali faoliyati	287
144. Homitova Z.R	Muammoli ta'lim orqali o'quvchilar kreativ tafakkurini shakllantirish	288
145. To'xtamuradova N. A.	Jismoniy tarbiya darslari jarayonida i-iv sinf o'quvchilarining jismoniy tayyorgarligi va jismoniy sifatlarini oshirish ahamiyati	291
146. Рўзиев Қаюмович	Нодир Ўзбек топонимик афсона ва ривоятларнинг инглизча таржималари хусусида	292